

УРАН ЧҮҮЛДҮ-ЧОНГА

Культура албан черлериниң ажылы чонун дымштаналга, эки органиастаар, хос-туту-ушлагы чеп ажыл-лаарынче уландыраар дээш хем-чегерин бистин районда ап чорудуп турар. ССР-иниң Программаның чеп эдиле-зиниң төлөөлери-биле бол-гаш партияның сөзү мурну-нуң өскө-даа документтери-биле тийишчиле Тес-Хем ра-йонда уламчылашкан. Аңаа культура албан черлериниң ажылдарынын киржиле-гизин массалык. Докумен-терин кижиле бүрүзү чүдүл-гүзүп, ажыл-жиге ухтур-гаш болдурган, хей-аътты ажылдап турар. Програм-маның эдиле-зиниң төлөөлери-биле культура тургузушкуну, литература-болгаш уран чүдү талазы-биле эре-инде мынча дээш: «Культура адыры чон-нуң ажы-бүрү кезектериниң өсүп турар негелдери-ни хандыр, чоңуң бот-тынгыр уран чогалдыгына эре-жок, чүдүлгө аргалары бээр, салым-чалаанарын сайыра-

дыр, чөптүг херекелдерин болгаш эстетиктиг бедик не-гелдери хевирлеп тургузар хүлээлелиг.» Клуб, библиотека, албан черлери боттарынын ажылы бүдүрүлгө-биле холбаштырып, кижилериниң ажыл-херектери-биле чоок, аңаа дуулаар кыл-дыр кичээлдерин салырып улааттырган. Районунуң культу-ра албан черлериниң 1980 чылда чоруткан хемчеглерин-те 55 муң кире кижиле кириш-кен турган болза, бо чылдың он айларында чоруткан культу-ра-массалыг ажылдарга 84 муң чеген. Моон алгаш көөр-гө, чурттагыч чонун уран чүдүлгө болгаш өскө-даа мас-салыг ажылдарга киржиле-гизин уладып, сонугулаа бе-дөөн-дир. Районунуң культура бажы-ны урууларынын музыка шко-лазы-биле кады массалыг хемчеглерини органиастап чо-рудуп турар. Суурга оюн-концерттер болгаш көрүлде-лери органиастап келген. Тываның юбилейинге турас-

Дажы Алдын-кыс — «Кы-зыгаар» совхозунуң анык хойжуларының бирөөн. Ол өсүң эээн Виктор-биле чал-гыс чыл хой кадары-даа, макталдыг чедип алган.

Теректиг-Хем суурда кинемеханик Балабай Доржу — он бирге беш чылдың намынчы. Ол беш чыл паныш хуузаларга өртө күөсөткен болган бо хүнерде чаа чылдың үдүлгө ажылдап турар. Мурунчы кинемеханик Теректиг-Хем суурга 1968 чылдан бээр ажылдап келген. Ол РСФСР-иниң Куржипоонуң хуузалыг бажы-биле шаңналган. Районунуң кино чети-зиниң дирекциясы чоокта чаа аңаа Одессаның «Мирный» дымштаналга бажыныңа дымштанарының халас нүткөкүн тывыскаан.

Тес-Хемден материалдарым ЧОДУ белегезин.

С. С. ЧОДУ биле К. К. журналист.

КӨРҮКЧҮ КӨВҮДЭЭН

Районунуң кино чети-зиниң ажылдарынын он бирге беш чылдың сөөлү чылын ша-лып ажыл-биле доозар дээш бедик көдүрүшкүнүгү ажылдап турар. Чонуну кул-турдуг деңселиниң өзүлде-биле чегерештир иштелил-ди амдыралымызга, оң мо-ралы-психиколугтуг байдалы-га уран чүдүлгө салдары күткелер турар. Кино чети-зи чылда 165 муң көрүшкүнү хаара тудар турган болза, он бир айла-рынч тунел-биле ол көртү-лүп 157,1 муң кижиле четкен. Сөөк талазы-биле чыл пла-нын он бир айларда ажы-күткелер. Нинти кирип ал-шаның планын база күөсөтти-нер. Районда он бир кино уста-новкалар бар. Оларнын иш-ти-ден Верт-Дагда (механик Балабай Доржу), Самагал-дайда (Сергей Ойду), Бел-дир-Аргада (Чооду Шарави)

ХУРАЛ СООНДА

Кыштагынын аразы ырак эвес, кожа-кожа-даа болза, малчылар аалдарына шоо-луг чоруппас: үе турбас. А бир чылдың келгенде, чарын чадап турар бээрлер. Бо улаада база мынчанга: дүш-те эгелер хураал мырнай каргалал бергенде төнгөн. — Чуртуну хөгжүлде-зиниң Кол улаамышчыларынын төлөөлери-биле көрдүгүн со-рууларга кончуг соңу бол-гаш чутула-дыр, иштер. Ол соругалары боттарыларга бр-галанып, бо олурар улус-туң кылмыр ажылдарын база дүртүгүп алдымыс. Ам бүтү чаа чүдүлгө ажылдап турган, үениң негелдери-ни дүртү-түр ажылдары арткан — деп, совхоз директору Белек-оол Ватнар хураалды түңнөп. Ху-раалдың бүтү киржилери — «Кызыгаар» совхозунуң Шарануур хойжу бригадасы-ның кижигу-нери болгаш партия секретары Сергей Салчак, кол мал эмчи-нин Март Сакый, Райондан кө-лө талалар — Виктор Дан-дар, Николай Чооду, Иртит Бай-Белек олар түңнөп «Чүдүлгү-дүр, чүдүлгү-дүр» димип деткөөн. Самагалдайда келген дар-галар чоруптарга, бригадир Кедей Кара-кыс туруп кел-ген. Кичээлди бригаданың зоотехниги Марина Сагаач биле бригаданың мал эмчи-нин Уран Чурук эрттирер. Тем-аы: «чаш хураанын ажаары болгаш эмериян».

Кызар-сугула лампа чиве-нейип тура-даа, зоотехник бодунуң солун чутула-дыр, дымштанарынын кичээлге-дин хаара тудуп шыдапкан: зоотехниктерге эртин ту-ган бажының чылдыг уруу-малыг бөгөн, оң ала-мы Алдын-кыстан эске, мынар чардыгар кижиле чок.

Тес-Хемден материалдарым ЧОДУ белегезин.

С. С. ЧОДУ биле К. К. журналист.

Тес-Хемден материалдарым ЧОДУ белегезин.

С. С. ЧОДУ биле К. К. журналист.

СОВЕТ ОРДЕННЕРЛИГ ЧЕХОСЛОВАК ЗАВОД

ССРЗ биле Чехословакиянын аразында Наймырал, ду-залымызга болгаш дайын соонда кады ажылдымызга дугайында көрүлгө ат салганының 42-ги чылы.

«ТОС»-туң станоктары — бедик хөгжүлгөдөгү улет-пур-нуң үндүзү. Драган бедик-жиге тейлер аразында турар улуг эвес Куржик деп чехословак хоорай мын-гаш плакат-биле келген улусту уткуп алдыр. Республиканын улуг улетпур төвү Брно хоорай-дан олчө орук чүлгө 20 минута үргүлчүлөр. Ол үе-ниң дүргүзүлгө даштыкы ду-галарымыз күчүлгө чүк машиналар уткүштүр эркти турган. ЧССР-де Куржик эконо-миктиг харылаалар тала-зы-биле Прага, Пльзень, Брно мыншам мында улетпур хоорайларын мурнап, эң кол черин ээлеп турар. Моон станок турар «ТОС» заводтун продукциясы деле-негиз 90 чуртунче утуп ту-рар. Бүдүрүлгө чериниң дем-дө — кымыл фреза — шы-нарын, мынаштыгы: ре-кордтук, бүдүрүлгө чорук-туң деңдө болу берген. Ол демдек «ТОС» заводта болгаш бүтү чехословак эконо-микада чаш эскерлишкени-нерин илердеп турар. Заводтун чингине директо-рунун оралчысы Душан Берка-биле чутулааны-биле алдыра, станок тууду болза, улус ажыл-агыйнын кол адыры бооп турар. Боттары-ның ажыл-херектериниң ду-найы металлургия, энерге-тиктик, туудуктар болгаш демир-оруктар база мынчаар чутулаарлар дээринге бүзү-рүп мен. Д. Берканың чуту-лааны боюнча мынчанга улуг бүдүрүлгө бар, мынчаанга оң-биле чөпшөрөшпөс арга чок. Ындыг болур-даа ук-тур, чүгө дээрге станок ту-дудундан эске заводтарын-гаш фабрикаларын ажыл-ла-рым даштык хамаарым турар. Азырынч он мын-ай

чүдүлгө ажыл кылар беш ста-ноку чалгыс аай бүдүрүлгө механизми кылдыр тургу-сан. Бо бүтүгү электронуң саналга машинамы башкарып турар. Эртемденер болгаш кон-структорлар мынар тала-зы-биле мырнай чаа станокту кылдырың дегер-херексе-лери ажылдап кылмып турар-лар. Ол дегер-херекселер ЭДЧ-иниң шымынын тала-зы-биле беш дугаар дээш не-гелдери-ни дүңгө болур. Башкара кижилер чок машиналар, болгаш кезек-тери ажылдап кылмып пла-ни-маттыган. Бо болза нарып соруга болур. Ону челиш-киниң шиттирлээр төлөө-дө, социалист дөм катыш-тылганын шитүмү-биле сы-рый кады ажылдамызга не-гетиптир турар. Ындыг ажылдың дүржү-гөзү Куржикке ам бар апар-ган. — Москвада станок туду-мун С. Орджоникидзе аттыг заводтунуң коллектив-биле харылааларымызды дыкка үнөлөп турар бис. Бистин и-жерлерини Москвада бот-тарының өөрү-биле идея-ли-биле кады ажылдап, оларнын дүржүлгөзү өөр-көп ап, кылдырың чам-дык хевирлерин бүдүрү-п, технологияны кады ажылдап кылмып турарлар. Ол харылаалар ЭДЧ-иниң күнүгүн чурттарынын эконо-миктиг дээш деңселе-чүлөп хураалынч соон-да чаа илгичи алган. Биске, бүдүрүлгө ажылда-чыларыга, бүдүрүлгөни аразында дорт харылаалар-ның артык күштүгү эки кө-кү. Ол чокка өйну-ктерин челишкени-ни дүдүлгө хем-чег-биле ажылдары, бар ту-рар күштөрин болгаш акша-херектин дозу-биле ажыл-лаары берге — деп, Д. Берка чутулаан.

Валерий РЖЕВСКИЙ, СЭТА-ның корреспонденти.

СПОРТ СПОРТ СПОРТ

БЕШКИ САЛЫГ

Республиканың бирги чери дээш маргылдааның бирги кезектиг бешки салым доо-зуган. Аңаа чедир ашты-рымышкы чок кел чораян мейгүн-тайгачы Калбак-оол «Салчакты республика чемпи-он» Леонид Мохов удуз ал-ган, 4,5 салым, артык кир-жикчилерин мурнап берген. Ынчиге холге ойнап Чыр-та-оол Оюн Орлан Доигак-ты уткан. Хоочун шымдар-чы Матта Хоочуну дүржүл-галыг ойнакчы Мейгүн-оол Тугушту дүжүп бээринче ал-бадан. Ч. Оюн биле М. Хо-мүшкү каймы-даа 4—4 салым.

Шыдыраа

Ооржан, В. Очур, А. Волды-нов, С. Насымы удураалык-ларын удуу алдылаан. Бешки салымга чедир чар-тык-ла салым турган Сүт-Халдуң Шыдыраачымы Х. Монгушту Тес-Хеминиң төлө-зи Ю. Ондар артык ак төш-ниң аңчылыга удуу алган, бир дугаар салым табилча-же кинир бижөөн. Херөөжөн шыдыраачылар-дан Т. Вершинина 4,5 салым мурнап турар хевээр. Ол келжэ С. Ооржан, К. Д. САЛЧАК.

«АК ТЕРГЕ» ШАҢНАЛЫ ДЭЭН

Шыдыраага «Ак терге» шыдыраага шаңналы дээш анык маргылдааның декабрь 7—8 хүнеринде Кызылдың Пионерлер бажымыга болуп эрктен. Маргылдаага шунту 9 ко-манда киришкен. Боттары-ның бөлүктөрүнө № 15 шко-ланың болгаш школа-интер-наттын ерендикчилер тин-келчир болуп үнүлгө-лөр. Түңнөп оюнгарга ол ийи шко-ланың командалары чөм-пюн ат дөш туртканын. № 15 шко-ланың командалары боттарынын үе-чере-жигерин

ден разрядтыг спортчулары-ның санынын хей-биле ыл-галдыг, баштайгы 3 келге ол шко-ланың ийги разрядтыг 3 кижиле ойнап. Нинти сая 4:1 кылдыр, 15 дугаар шко-ланың анык шыдыраачыла-рынын тилгелдери-биле доо-зуган. Ол шко-ланың коман-далары эрктен чалгыс чөм-пюн адын база катал бадтыкан. Түңнөп оюнга № 11 шко-ланың командалары 3:5,1,5 кылдыр уткан, 3 дугаар шко-ланың ерендикчилери үшү чегер ээле-лөр. Хей азы-биле хууда бир-ги черлерин Витя Тарбастаев (№ 11 шк.), Костя Попов, ден разрядтыг спортчулары-ның санынын хей-биле ыл-галдыг, баштайгы 3 келге ол шко-ланың ийги разрядтыг 3 кижиле ойнап. Нинти сая 4:1 кылдыр, 15 дугаар шко-ланың анык шыдыраачыла-рынын тилгелдери-биле доо-зуган. Ол шко-ланың коман-далары эрктен чалгыс чөм-пюн адын база катал бадтыкан. Түңнөп оюнга № 11 шко-ланың командалары 3:5,1,5 кылдыр уткан, 3 дугаар шко-ланың ерендикчилери үшү чегер ээле-лөр. Хей азы-биле хууда бир-ги черлерин Витя Тарбастаев (№ 11 шк.), Костя Попов,

Кино

РЕДАКТОР В. С. ШАРАВИН. ДЕКАБРЬ 15-ТЕ «НАЙМЫРАЛ»: «Кто и как?» 11.00, 13.50, 16.40, 19.30. «Кинообзор»: 9.30 шактарда. «ПОНЕРО»: «Кинообзор»: 10.00, «Магия черная и белая» 11.30, 13.10, «Бунт невесток» 15.00, 16.40, 18.50, 20.20 шактарда. «ВОСТОК»: «Арабские приключения» 11.00, «Сезон любви» 12.30, 14.10, 16.00, 17.50, 19.30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «День гнева» 14.00, 16.00, 18.00, 19.40, «Дикое лето» 12.30 шактарда. «ЕННЕСЕ»: «Б. «Шутки в сторону» 14.00, «Принца и горо-ху» 15.30, 17.20 шактарда. ДЕКАБРЬ 16-ДА «НАЙМЫРАЛ»: «Прощай, злая зима» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда. «ПОНЕРО»: «Бойся, враг, девятую сына» 9.30, 11.00, 13.30, «Кинообзор»: «В мире приключений» 15.00, «Кто и как?» 16.40, 19.30 шактарда. «ВОСТОК»: «Ученик лека-ря» 11.00, «День гнева» 14.30, 17.40, 19.30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Волшебник Лала» 11.00, «Бунт невесток» 14.00, 15.40, 17.20, 19.00 шактарда. «ЕННЕСЕ»: «Б. «Сезон любви» 18.00, 20.00 шактарда.

ЧАРЛАЛАДАР

Кызыл хоорукку-мунуң чамыда Иштин херектер килдиниң ведомстводан дашаар талымда чегерин кылдырың болгаш сигналы-зын электромониторла-рын, бригадирлерин, кассир-ни (шалым 120 рубль), са-налга бөлүгүн бухгалтерин, перигатиктен талымал чер-иниң контролдерин ажылче чалап тур. Айттыгы дараазында ал-дестен билип алыр: Кызыл хоорай, Комсомольская ку-дучузу 43, телефон 2-42-59. Тыва АССР-иниң Арга-мын ажыл-агый министрство-зу Чаа чыл байырламын шимээр дөш шавини кижилерин турары-биле кезерин хоруаны дымдадып турар. Бодунуң турары-биле шави

ТВ

ДЕКАБРЬ 16-ДА ВЕРТИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН 8.00 — «Уе». 8.40 — Эр-теги гимнастика дөшүлгө до-чула 14.15 — Мелдөөлөр. 14.30 — Док. фильм: «Урок за-урум». 15.15 — Аванти-ш-показы. 15.45 — «Хары-лайар, горнистер». 16.15 — Тюмень областын уран чүдү коллективтериниң оюн көрү-тү. 16.45 — Кыска хемчээл-диг уран-чечен телефильм: «Суббота и воскресенье с 11 до 17». «История одного по-дзатыльника». 18.00 — Дүр-дөшкүн. Ябург-Елеп газла-чымылганын туудунуң ху-саа бетинде доозулганынын дугайында. 18.30 — «Живое дерево». Док. телефильм. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — Мультифильм. 19.20 — Футбол дугайында до-чула. 19.50 — «Улуг театр». Премьера. «Келден ат-алды-ры». П. Масяканын опера-сы. 21.00 — «Уе». 21.35 — Бир эвес кады болуксамын. Хаак. 21.50—01.00 — «Из-вестия» солунуң шаңналы дөш хоккей талазы-биле де-легей маргылдаа. ЧССР-иниң шилдик командалары — Швейцария шилдик коман-да.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчытыг уду-нар, чаштар!» 20.15 — «Де-легей байданын дочула-лы». 21.00 — «Уе». 21.35—22.45 — «20-е декабря». Дөрт сериалыг уран-чечен теле-фильм. 1-ги сериалы — «Воен-ная диктатура».

Оҕаар

дүргөни секундада 3—7 метр. Дүне 37—42, хүдүс 25—30 градус соор. Кызылга хар чагас. Дүне 39—41, хүдүс 25—27 гра-дус соор. Эртен туманаар, автоорук-тарга көстүрү 1000 метр.

Тыва АССР-иниң ИХМ-иниң КАИ-зиниң Андрей Палмо-вич Хертектин алдыга 1980 чылдың декабрь 5-те тывыска-ны АВЕ сериалыг № 089632

көкөш, дүрүм үрөөнөргө мын камгалалымын коойлу-зун баугар харыскала оңаар апар. Салгыг организациялары чаа чыл шигилерин чоңта са-дып, сайгарып турар.

3-кү арын 1985 ч. декабрь 15

КҮРСТРАХ : ачы-дузасы, ажыктыы

АМЫДЫРАЛДЫН ХОЛУШКАК СТРАХОВАНИЕЗИ

Амыдыралдын холушкак страхованиени—хуу страхованиенин эң делгеренгей хевири. Оон онзагай талазы чүдөл дээрге, страхование черинин яны-бүрү хүлээлгелиг болуп турары.

Амыдыралдын страхованиенин ажыктыг чүү-лү—керээ күштүг болуп турар үеде дугуруштунган түңгү чып алырынга дузалаары, ол үе эрткенде Күрстрах ону эгидип бээр. Бүдүрүлгеге азы бажый-балгадынга айыл-халапка таварышкаш ажыл кылар аргазын шуут оскунарга көрдүнгөн түңгү төлөп бээр. Амыдыралдын холушкак страхованиенин 16 хардан 70 хар чедир назылыг кижилер «А», «Б» болгаш «В» тарифтер бугаар 5, 10, 15 болгаш 20 чыл хуусааларда аны-ангы түңгүгө чарып болуп, чүгүл керээ чарган хуусаа ук кижилер 75 хардан өрүлөвейн турда доостур ужурулг.

Камгалаткан түңдөн, хуусаазындан болгаш керээ чарган кижинин назынындан хамааржыр страхование дадывырын керээ чарган бүгү үенин дугурушунда бир ай бурунгаар төлээр ужурулг. Оон аны-ангыда эвээжеткен тариф бугаар хары угда база төлөп болуп. Хуусаа доозулганда керээ чарган кижиге дугурушкан түңгү төлөп бээр. Кемдеп-бертинген, хораннанган, саргы энцефалидинден азы полиомелиттен аараан таварылгада ажылдаар аргазын түр азы шуут чидиргенде нийти түңгүгө кезик-чамдызын азы бүрүнү-биле төлөп берип турар. Бо таварылгада бир эвес страхование керээзин «Б» тариф-биле чарган болза, ийн дакпыр, а «В» тариф-биле чарган болза, үш дакпыр төлээр.

Страхование керээзинин күштүг үезинде керээ чарган кижиге мөчүүр болза, херечилелде адын айыткан кижиге ында айыттыгын түңгү төлээр.

Страхование дадывырын ажылдап турар черинин бухгалтериязын дамчыштыр тирттырып азы агентиге боду төлөп берип болуп.

Страхованиенин чурумнары-биле эки таныжарын күзээр болза, Күрстрахование инспекторундан биллип ап, оон-биле керээни база чарып болуп.

Автомобильди, чолаачыны болгаш ында чүктү хары угда камгаладырынын чаа дүрүмү 1986 чылдын январь 1-ден эгелеп күштүг болуп келер. Ук дүрүм хамаатыларын хуу транспортун эки тура-биле камгаладыры-биле бир дөмей.

Керээ чарып турар үеде автомобильдин өрттөн көөрү албан. Орук-транспорт озал-ондаанын хараазында ук транспорт болгаш анаа чораш чүккү үрелир, а кижилер өлүр болза, бир кижиге—1000 рубльди, чүккүге 500 рубльди төлээр.

«Авто-комби» страхованиени ийн хевирлиг кылдыр кылар:

1. Бүгү когаралды, автомобильдин өрттөнүн 2 хуузуун төлөтпешан, бүрүн эгидери (автомобиль болгаш чүккү дээш).

2. Керээ чарган кижиге бар турда болган 150 рубль түңгүгө когаралды эгидери болгаш автомобильдин өрттөнүн 1 хуузуун оон эезинин төлээр. Бо хевир-

«АВТО-КОМБИ»—СТРАХОВАНИЕНИН ЧАА ХЕВИРИ

ге автомобиль болгаш чүккү дээш когарал 150 рубльден куду болза, ону төлөвес. Кайы хевирини шилип алыр эргени страхование кылдырган кижиге тылсыр.

«Авто-комбинин» чаа дүрүмүндө страхование органынын төлээр дыка хөй чүүлдерин айыткан. Озал-ондактын өрттүн, өске-даа халаптын азы автомобильди оорлаанын түңгүлүндө, ол ышкаш машинанын чамдык кезектерин, чүккүгө чамдызын оорлаанда, өске кижилеринин өш-биле азы оаарымча чогу-биле болгулаан үрелишкенин хараазындан болган когаралды Күрстрах органынын төлээр дээрзи көрдүнгөн.

Страхование төлөвирин кылырындан ойталаар үндөзүннери дыка кызырган. Бир эвес машина ээзи транспортту эзирик башкарып чораш, азы шындыгыда чок болгаш ону үрээни ийикпе, азы когаралды өш-биле бодунга чедирген болза, ыччан төлөвирин көрүп турар.

Күрүненин барааны үүрмектеп садар магазинден автомобильди садып ап тура камгаладып алыр болза, керээ ол хүндөн эгелеп күштүг болуп.

Хары угда камгаладыр страхованиенин керээзин ук кижинин чурттап азы ажылдап турар черинге, автомобильди тургузар черинге, азы ону садып ап турар үеде чарып ап болуп.

БАЖЫН ЭТ-СЕВИН КАМГАЛАДЫРЫ

Бажын бүрүзүндө, квартира бүрүзүндө эт-херексел-ле хөй. Олар чурттакчыларын амыдыралын наастап, дыштанырынга таарымчалыг болуп турар. Ынчангаш, кижиге бүрүзү ол эт-севиинин бүдүн-бүрүн турарын күзээр. Ындыг-даа болза, чамдык халаптар, таварылгалар кижинин ол хөй чылдарда чыгынып, саттынып алган чүүлдерин эдилээр арга чок кылып кааптып болуп.

Ынчангаш, бажын эт-херекселин камгалаар талазы-биле керээни чарып алырын Күрстрах сүмелеп тур. Өрттүн, яны-бүрү халаптын, одалга системанын үрелгенинден эдилээр арга чок апарганда, суг дамчыдар хоолалар чарылганындан сугга өдүп үрелгенде база ону ооралпалганда чарылган керээ бугаар ол чүүлдерин түңгүгө страхование чери төлөп бээр. Страхование эдилетинмес апарган эт-септин керээде көрдүнгөн түңгүндөн ажырбайн төлээр.

Бажын эт-херекселин оон нийти түңгүндөн (эдилезинден үрелири-биле кады) ажырбайн, күрүненин үүрмектеп садар өрттөн бугаар 1 чылдан 5 чыл хуусаага чедир азы эң мыска хуусаада — 2 айдан 11 ай чедир камгаладып ап болуп.

Страхование төлөвиринин хемчээли чуртталга бажынын турар черин база отна туруштуун барымдаалап, 100 рубль түңгүндөн 15-тен, 40 копейк чедө бээр.

Керээни 3 чылдан база оон өрү хуусаада чарып турда 10 хуу чингелдени көргүзөр, а доктаамал камгаладычыларга өске-даа чингелделер бар.

Өгленир үеде чедир страхование керээзин чарары — хамаатыларын хуу страхованиенин делгеренгей хевирлеринин бирээзи. Ол страхованиенин кол сорулгазы—ада-неге, өске-даа төрөлдөргө өгленип турар үеде чедир уругларынга (дунмала-рынга) чогуур түңгүгө чыгып бээр.

Ол—чаа өглөнгөнерге эки белек, ук акша-биле олар аян-чорук-даа кылып, кооператив квартиразын-

ӨГЛЕНИР ҮЕЗИНГЕ ЧЕДИР...

даа, эт-херекселди-даа садып ап болуп. Ынчангаш, «С», «С 2» база «С 3» деп тарифтер бугаар страхование керээзин чарарын силерге сүмелеп тур-бис.

Керээ чарар ада-нелерин (азы-ракчыларын, өске-даа төрөлдөргө) хары 18-тен өрү, страхование керээзинин төнөринге чедир 75 хардан ашпас болуп ужурулг. А камгалаткан уругтук хары 15-тен ашпас ужурулг.

Камгаладыр түңгү керээ чарар кижиге Күрстрах-биле дугурушп тургаш тодарайды, ыччалза-даа ол 300 рубльден кудулавазын көргөн. Камгаладыр хуусаа чаш кижинин назынындан, тыртар түңгү—керээ чарар хуусаадан хамааржыр.

Ол акшаны оол азы кыс хуусаа бетинде, төнгөндө, бадыланчып тургаш, алыр. Бир эвес камгалаткан кижиге 21 харлынга чедир бадыланчып өглөнгө болза, ук түңгү 21 хуу өстүргөш, төлээр.

Страхование түңгү бүрүнү-биле төлөзүн-даа, азы керээ чарган кижиге мөчөөн чылдагаандан чедир төлөттинмезин-даа барымдаалавайн төлээр. Оон аны-ангыда камгалаткан уруг бертинип-бежелген ийикпе, дүрүмдө көрдүнгөн өске-даа чүүлдерге таварышкан болза, ону оон камгалаткан деп санаар. Ынчан, бир эвес страхование керээзин «С 2» тариф-биле чарган болза, ук түңгү ийн катап өзөр, а «С 3» тариф-биле болза, үш катап өзөр.

Страхованиенин бүтү хуусаазынын дадывырын эвээжеткен тариф-биле база төлөп болуп эргени берген.

ЧАШТАР КАМГАЛАДЫРЫ

Чылдар билдирбейн эрте бээр, силерин уругларын азы оларын ажы-төлү улуг кижилер алаар. Назы четкен хүнде оларга эки белек бээр силерге күзөңгө. Ол дугайында баш бурунгаар сагыш салыр болууларга, эки чүүлү кылып болуп силер. Анаа хамаарыштыр уруунаар (азы уругларынын уруглары) 15 хар 6 айдан куду назылыг болза, «Д», «Д 2» болгаш «Д 3» тарифтер бугаар чаштар камгалалынын керээзин чарып алырын сүмелээр-дир бис.

Ол керээ бугаар уруунарга азы огуларга хуусаа төнөргө, ук түңгү төлөп бээр. А хуусаа төнөгүгө чедир 15 хонук артканда, страхованиенин сөөлү дадывыры төлөттингенде, Күрстрах черинге билдинишкени киргеш, ол акшаны төлөдип ап болуп эргени керээ чарган кижиге берип турар.

Айда төлээр дадывыры уругтук назынындан, керээ чарган хуусаадан хамааржыр. Ол ышкаш дадывырын эвээжеткен тариф бугаар хары угда төлөп болуп.

Бир эвес бичин кижиге бертинип-бежелген, хораннанган, чакы-чайгы саргы энцефалидинден азы полиомелиттен аараан болза, страхование түңгү бүрүнү-биле азы оон чартык-чамдызын төлөп бээр. Бир эвес керээни «Д 2» тариф-биле чарган болза ийн дакпыр, «Д 3»-биле болза, үш дакпыр төлээр. Оон аны-ангыда чамдык керээде көрдүнгөн таварылгаларда, керээ чарган кижиге оон төлөзүн акшанын эгидип, страхование түңгүгө 30 хууу хемчээлдинг пособиени төлөп бээр.

Амыдыралдын холушкак страхованиезин 5 чыл хуусаалыг чарганда

ДАДЫВЫР ТАБЛИЦАЗЫ

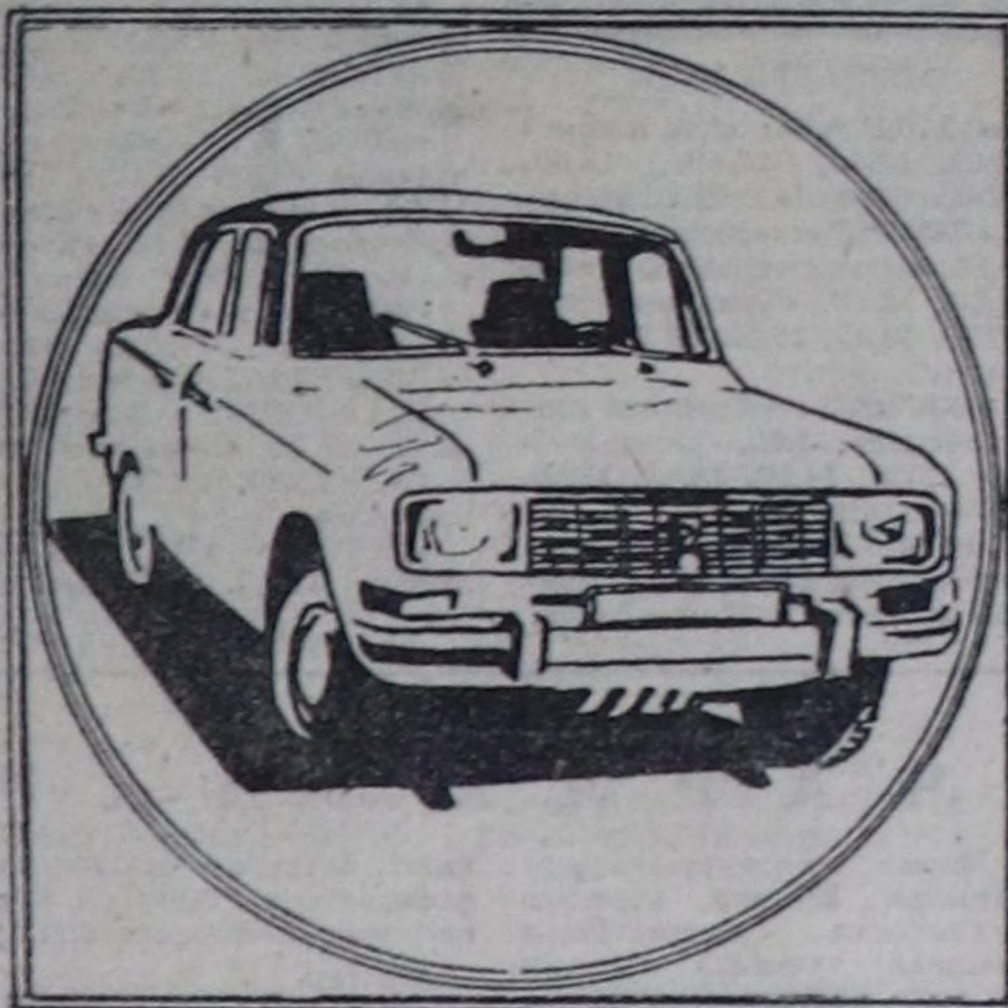
«А» тариф бугаар

Камгалаткан кижинин назыны	Камгалаткан түңдөн айда дадывыры (руб—коп)	100 руб.	300 руб.	500 руб.	1000 руб.
16 — 29	1 — 74	5 — 22	8 — 70	17 — 40	
30 — 37	1 — 75	5 — 25	8 — 75	17 — 50	
38 — 42	1 — 76	5 — 28	8 — 80	17 — 60	
43 — 47	1 — 77	5 — 31	8 — 85	17 — 70	
48 — 53	1 — 78	5 — 34	8 — 90	17 — 80	
54 — 55	1 — 79	5 — 37	8 — 95	17 — 90	
56 — 57	1 — 80	5 — 40	9 — 00	18 — 00	
58 — 59	1 — 81	5 — 43	9 — 05	18 — 10	
60 — 62	1 — 83	5 — 49	9 — 15	18 — 30	
63 — 65	1 — 86	5 — 58	9 — 30	18 — 60	
66 — 68	2 — 00	6 — 00	10 — 00	20 — 00	
69 — 70	2 — 04	6 — 12	10 — 20	20 — 40	

«Б» тариф бугаар

Камгалаткан кижинин назыны	Камгалаткан түңдөн айда дадывыры (руб—коп)	100 руб.	300 руб.	500 руб.	1000 руб.
16 — 29	1 — 77	5 — 31	8 — 85	17 — 70	
30 — 37	1 — 78	5 — 34	8 — 90	17 — 80	
38 — 42	1 — 79	5 — 37	8 — 95	17 — 90	
43 — 47	1 — 80	5 — 40	9 — 00	18 — 00	
48 — 53	1 — 81	5 — 43	9 — 05	18 — 10	
54 — 55	1 — 82	5 — 46	9 — 10	18 — 20	
56 — 57	1 — 83	5 — 49	9 — 15	18 — 30	
58 — 59	1 — 84	5 — 52	9 — 20	18 — 40	
60 — 62	1 — 86	5 — 58	9 — 30	18 — 60	
63 — 65	1 — 89	5 — 67	9 — 45	18 — 90	
66 — 68	2 — 03	6 — 09	10 — 15	20 — 30	
69 — 70	2 — 07	6 — 21	10 — 35	20 — 70	

ТРАНСПОРТ АЙМААН КАМГАЛАДЫРЫ

Совет кижилерин чаагай чоруй чыл келген турум экижип оор. Силерин хөйүнер хууда ажылдадын транспортун садып алган. Хуу транспорт чүгүл эпиг болгаш

ажыктыг эвес, а оон шүүттүү база аажок дээрзин утпас херек. Транспорт аймаа доктаамал көвүдөп турар. Оон уламындан кудумчуларда, оруктарла оларнын саны

дыка хөй апарган, ыччангаш, озал-ондак болурун айылы улуг. Оон аны-ангыда чамдык халаптар транспорт ээлерин каражага дүжүрүп болуп. Бо таварылгада Күрстрахтын дузасы дыка улуг. Хамаатыларын хуу чик автомобильдерин, мотоциклдерин, мотороллерлерин, мотоциклдарын, мотоциклдарын, шимчедикчилеринин ажылдаар хемчээли 50 кубосан-тиметрден эвээш эвес мопедтерин, ол ышкаш моторлуг, парустуг болгаш хол-биле эжер хемелерин — (үрдүрүп кааннарындан аны-ангыда), катерлерин, яхталарын. Күрстрах камгалалаа хүлээп ап турар. Оон керээзин бир чыл хуусаалыг кылдыр чарар. Страхованиенин түңгү керээ чарган кижинин күзелин барымдаалап доктаадыр, ыччалза-

даа ол транспорттун күрүненин доктааткан өрттөндөн (эдилелин барымдаалавыш а а н) ашпас ужурулг. Страхованиенин түңгү транспорт аймаанын хевиринден болгаш керээ чарган түңгүндөн хамааржыр. Бир эвес чылда 30 акшадан хөй-нү төлээр болза, ону ийн үзүп — баштайгызын керээ чарып тургаш, өскезин — керээ күштүг болуп кирген соонда төлөп болуп.

Транспортун камгаладып алган кижинин чыл ажыр бодунун буруузу-биле авария кылбас болза, төлөвиринге 10 хуу, 3 чылдан ажыг озал-ондак чок болуп болза, 15 хуу чингелдени көргүзөр. Страхование төлөвирин ажылдап турар черинин бухгалтериязын дамчыштыр тирттырып азы агентиге боду-даа төлөп болуп.

ОЗАЛ-ОНДАКТАН КАМГАЛАЛ

Кижиге бодунун оаарымчалыг эвес азы кичээнгей чок болганындан бүдүрүлгеге, кудумчуга, рон туржук бажынынга кандыг-бир озал-ондакка таварып болуп. Ынчангаш, озал-ондактан камгалал керээзин чарып алырын инспекция чурттакчыларга сүмелеп тур. Бир эвес кемдеп-бертинген, таварылга болуп хораннангаш, чакы-чайгы саргы энцефалидинден азы полиомелиттен аараан ажылдаар аргазын долгузу-биле азы чартык-чамдызын чидирген, азы ол болгаш керээде көрдүнгөн өске-даа чылдагааннардан мөчөөн болза, керээде көрдүнгөн түңгү бүрүнү-биле ийикпе, азы чартык-чамдызын төлөп бээр. Ындыг керээни 16 хардан өрү, 75 хардан куду назылыг ажылдаар, албан-хаакчылар, студентилер, өг-бүлө ээлери болгаш өскө-лер-даа 1 чылдан 5 чыл чедир хуусаада чарып ап болуп.

Страхование түңгү керээ чарган кижиге Күрстрах-биле дугурушп тургаш доктаадыр.

Озал-ондакка таварышкаш ажыл кылар аргазын бүрүнү-биле-даа, чартык-чамдызын-даа оскунарга, долгузу-биле ийикпе, азы кезик-чамдызын төлөп бээр.

Хары угда төлээр дадывыр керээ чарган кижинин мергежилинден хамааржыр, 100 рубль түңдөн чылда 25 копейктен 1 рубль 20 копейк чедир болуп.

